

Quan el Rei és el missatge

Hi ha pocs periodistes especialitzats en el dia a dia de la Monarquia espanyola

— Mercè Molist —

A la vegada lluny i ben a prop de l'escàndol rosa pel vestit repetit d'una princesa o del recent "complot contra la Corona", hi ha pocs periodistes especialitzats en el dia a dia de la monarquia. Autèntics diplomàtics de la professió, tenen molt clar, sobretot, que cal no explicar en un país que respecta amb obsessió aquesta institució.

El primer que va fer Màrius Carol quan, ara fa dos anys, *La Vanguardia* el va nomenar responsable de la informació referent a la Casa Reial espanyola va ser comprar-se un esmòquing. A partir de llavors entrava a la Cort, una paraula amb resonàncies medievals que, a finals del segle XX, es concreta en un ambient d'alta política, ple de recepcions oficials i algun sopar d'etiqueta, on és ben rebut qui sap callar i observar. Tot i que, com explica ell, "fer el viatge Xina-Malàisia-Filipines amb un esmòquing a la maleta no deixa de ser un conyàs".

L'anècdota de l'esmòquing pinta molt bé la professió dels periodistes especialitzats en la Casa Reial, o més aviat hauríem de dir les periodistes i parlar de vestits llargs, perquè la majoria són dones. És selecta: a Barcelona, només *La Vanguardia* i *El Periódico* disposen d'una secció específica dins l'estructura del diari; a Madrid, l'ABC, Televisió Espanyola i l'agència EFE. I està embolicada amb els llaços i la cel·lofana del

Mariàngels Alcázar (*El Periódico*), Clara Isabel de Bustos (ABC) i Màrius Carol (*La Vanguardia*), en una recepció amb els reis Joan Carles i Sofia

protocol, la diplomàcia —potser l'autocensura, tot i que cap d'ells no ho reconeix— de l'informador que no s'espanta perquè les lleis vigilin l'honor del Rei, sinó perquè trencar les regles, diuen, podria trencar també l'Estat.

"El tema convida a una certa prudència, perquè podries estar fent un flac favor al teu país. Més que haver-hi condicionants externs, cadascú sap els marges dins els quals s'ha de moure. No és que vagi amb peus de plom per fer aquesta informació, em poso les mateixes sabates, però, això sí, llustroses", indica amb un somriure Màrius Carol. La mateixa actitud mou M. Àngels Alcázar, d'*El Periódico*, cortesana des del 1988 i gata vella en això de la discreció: "No pots tractar el Rei igual que el Butragueño, has de contrastar més, ser escrupolosa; és una informació compromesa, perquè parles del cap de l'Estat, i les repercussions d'una equivocació són més grans, comprometen l'estructura mateixa de l'Estat".

—Només La Vanguardia i El Periódico tenen una secció específica dins l'estructura del diari—

Màrius Carol i Mariàngels Alcázar, informadors de la Casa Reial. A sota, el príncep Felip conversa amb els periodistes durant un viatge en avió.
(Fotos Xavier d'Arquer)

Tota una lliçó de civisme. La majoria d'informadors sobre la Casa Reial han estat abans a seccions de política i tenen estudiadíssim això de la concepció del Rei com a puntal del sistema. "Hi ha un consens general que és millor salvaguardar el que tenim. Fins ara ens ha servit, oi?", pregunta asseverant Ana Vaca de Osma, ex-cap d'Internacional del Ministerio de Defensa, ex-cap de Política Nacional a EFE i des de fa quatre anys especialista en intrigues reials a la mateixa agència. I hi afegeix: "Diuen que els periodistes de Casa Reial és millor que parlem poc, perquè allò que interessa no ho podem explicar, però hi ha més tabú del que en realitat existeix al voltant de la Corona; la vida pública dels Reis és molt senzilla, i de la privada no sé fins a quin punt en podem parlar".

Està molt clar que aquest país no és ni sembla voler ser la Gran Bretanya, i pocs escàndols relacionats amb la vida privada de la família reial han sortit a la llum. L'estiu del 1990, per primer cop, la premsa espanyola criticava el cercle d'amistats del Rei, l'anomenada "Cort d'estiu" de Mallorca, una mica massa frívola i luxosa, segons el parer dels analistes. *El Mundo* fins i tot gosà escriure sobre el secret més mal guardat del país: la suposada amant mallorquina de Joan Carles I. El mateix ha passat recentment amb els suposats tripijocs de De La Rosa, Manuel Prado i Mario Conde, que embrutaven el Rei, esbombats i magnificats durant dues setmanes per després morir mediàticament en un consensuat oblit.

"A mi em frustra una mica", explica Carmen Enríquez, responsable del tema a Televisió Espanyola. "Abans, quan estava a Política, tot era benvingut, i ara hi ha coses que he de callar. Per això, en situacions compromeses, quan TVE no diu res, jo ho investigo igual, i comento la informació que tinc al meu responsable, perquè sàpiga que ho sé". Tot i això, reconeix que és difícil investigar més enllà de la versió oficial.

El búnquer

La Dirección de Relaciones con los Medios Informativos de la Casa del Rey és una mena de búnquer. A l'hora de fer aquest reportatge, es va demanar a Jordi Gutiérrez —responsable, darrera Asunción Valdés, del gabinet— una col·laboració que no s'ha pogut fer real. La resposta a les mil preguntes que teníem (com es crea la imatge d'un rei?; hi ha consignes?; com s'ha tocat el passat complot?; la informació reial espanyola és la més sotmesa a censura d'Europa?; quantes accions legals s'han fet contra periodistes?; des de quan existeix la Dirección?; quants periodistes la integren?...) va ser aquesta: "La política dels responsables de la Casa és deixar al marge la possibilitat de fer comentaris". I punt.

L'esmentada Direcció de relacions amb els mitjans és la font principal i oficial on

s'assedeuen els periodistes de Casa Reial. N'hi ha d'alternatives, però són poques i guardadíssimes amb pany i clau pels informadors. Teòricament, els Reis no tenen amics, i menys que xerrin pels descosits. "Una de les característiques d'aquesta feina és la dificultat de trobar fonts. A vegades t'agradaria saber alguna cosa més que el comunicat oficial, però en aquest terreny la gent vol ser prudent, no parlar de més. A un rei, no pots posar-li el micròfon com a un polític perquè comenci a fer-te declaracions, ni tens una oposició que t'ajudi a matisar algunes coses. No hi ha gaire joc", diu Màrius Carol. La principal font després de l'oficial, coincideix a opinar també M. Angels Alcázar, és l'observació. "Observant la família reial pots deduir moltes coses, i et dóna peu a l'anàlisi", diu ella. "Has de saber llegir els gestos, també escoltar els discursos", diu ell. Veure i callar. Però veure què?

La feina es concreta en el seguiment exhaustiu de la família reial espanyola en actes oficials i viatges per Espanya o internacionals —uns tres a l'any—. Des que la canalla ha crescut, la feina s'ha multiplicat perquè, a més dels viatges dels pares, també se segueixen els del príncep Felip i algun sarau de les filles, com el recent casament de la infanta Elena. Els periodistes de Barcelona tenen l'encant afegit de vigilar els passos de la infanta Cristina.

"El meu gran dubte quan vaig demanar de fer Casa Reial era si m'avorriria, si hi hauria suficient informació, i quan veus les activitats que fan..., és tremend. Hi ha dies amb cinc o sis coses diferents: que si la reina rep en tal, que si el príncep va a tal lloc...; a vegades només és una foto i peu de foto, però hi has de ser", diu Ana Vaca de Osma. "Es cansat, viatges molt, i la informació és molt diversa: des d'un concert benèfic a un discurs d'Estat, passant per la visita d'un país que has de conèixer, i et cal documentar-te sobre la seva situació social, les relacions polítiques amb Espanya, la història", confirma Carmen Enríquez. Especialistes de tot. Periodistes tot terreny.

Els viatges dels Reis solen ser sucosos, amb anècdotes. Antoni Alemany, exdirector del *Diario de Barcelona*, recorda que en una visita a Guinea, a finals dels anys 70, només ell i Martínez Reverte (de *Pueblo*) van poder enviar les seves cròniques als respectius diaris: "Quan el president Seku-Touré donava una festa de gala s'encenien tots els llums de la seva residència, i la resta de la capital es quedava a les fosques, perquè la potència no era suficient perquè hi hagués llum a tot arreu. Martínez Reverte i jo acabàvem de transmetre per l'única línia de telèx que hi havia al país, quan es van apagar els llums. Els que guardaven el torn al darrera no ho van poder fer". (Extret de *De profesión, periodista*, d'Antoni Coll. Ed. Noguer).

Durant els viatges reials és quan els periodistes tenen més oportunitats de relacionar-se amb l'objecte de la seva informació. Però encara que estiguin quinze

—“Les repercussions d'una equivocació són més grans, comprometen l'estructura mateixa de l'estat”—

dies en un país estranger, viatjant en el mateix avió que els monarques i participant dia i nit en els mateixos actes, el contacte no es pot comparar amb el *col·legisme* entre polítics i periodistes que neix de, per exemple, compartir una campanya electoral. Aquí no hi ha línia directa. L'usual és que en determinats moments del viatge el Rei i/o la Reina es permetin petits recessos amb els periodistes, xerrades informals, de cortesia. Tots n'estan encantats, de la cortesia: "Són gent molt educada i d'un tracte agradable, exquisits, considerats; més, fins i tot, que la gent que els envolta. No es fiquen amb la teva feina, saben que l'has de fer. Comparats amb els polítics, que sempre es queixaven, va ser un canvi brutal", recorda Carmen Enríquez.

I l'embafós protocol, com el porten aquests intrèpids periodistes? Ho explica M. Àngels Alcázar, que diu que a ella l'ha ajudat haver anat a un col·legi de monges: "Només has de fer servir el sentit comú i comportar-te amb correcció i respecte. Per exemple, és més natural fer una petita reverència davant el Rei que no fer res; és el mateix que quan fas un petó al teu pare: un gest natural, sense caure en el ridícul massa protocol·lari". I tot allò de "sa Majestat" i "sa Altesa"? "Si no saps com va, els tractes de vostè i ja està", continua la classe M. Àngels. "No és gaire complicat", rebla Màrius Carol, alumne avantatjat.

Les penes suavitzades

Però a l'altra banda del Mississipí, encara hi ha gent que pensa que aquí hi ha massa educació i poca informació dura, que els dibuixants continuen sense fer grans bromes de la família reial i que Suècia o Bèlgica, i no diguem la Gran Bretanya, ens guanyen en transparència informativa sobre les seves respectives monarquies. N'hi ha dues versions. La de Màrius Carol: "La nostra monarquia no té res a veure amb l'anglesa; és constitucional, no té propietats, paga impostos. Les funcions del rei o del príncep no són diferents de les de qualsevol altre ciutadà que fa una feina, amb una responsabilitat suplementària". I la versió de Carmen Enríquez: "La família reial espanyola és més discreta que l'anglesa, i el nostre país respecta molt la vida privada, som més comprensius i liberals. Hi ha algun front obert, però la gent prefereix no ficar-hi els nassos; si ells ho porten amb discreció i fan bé la seva feina, val més deixar-los tranquils. Al capdavant, és convenient respectar les institucions".

I a això sembla que es tendeix. Ja queden lluny els dies durs de la transició i els anys 80, quan més d'un periodista —Juan José Fernández, de *Punto y Hora de Euzkalerria*, José Javier Fabo, de l'emissora Eguzki Irratia, o Carlos Vega, director d'*El Cocodrilo*— va passar pel jutjat per haver injuriat el Rei. Avui, un Jaime Capmany desbarrant des d'*Època* per la presumpta amistat de Joan Carles I amb els empresaris del *pelotazo* no ha merescut la

més lleugera queixa del monarca al·ludit. L'última amenaça de querella coneguda és força comprensible: arran de la publicació per part de la revista italiana *Novella 2000* d'unes fotos del Rei nu. Al final, tot es va quedar en un comunicat on es "deplorava" la intromissió fotogràfica. Potser perquè encara no existia legislació sobre aquesta qüestió.

Ara ja existeix. Al nou Codi Penal, s'hi ha afegit un nou motiu de càstig per als informadors: "L'ús de la imatge del rei o dels seus descendents en contra del prestigi de la Corona". Per compensar-ho i a la vegada per modernitzar-se, el Codi ha suavitzat les penes derivades d'injúries a la institució monàrquica. Si abans les greus eren motiu de presó major (de sis a dotze anys), ara la pena va de sis mesos a dos anys. Per a les calúmnies no greus, el càstig és d'entre sis i dotze mesos de presó. Un altre afegitó remarca que això és vàlid "sempre que el rei exerceixi les seves funcions". Si no, la multa 'només' va de quatre a vint mesos de pa i aigua.

Es a dir, que ara ningú no segrestarà una publicació per haver-se entremès en les coses del rei, com passava a principis de segle. I que cada cop més tot és publicable, però tot continua sense ser publicat. Potser la resposta la té el periodista Lluís Solà, que escrivia a la *Capçalera* de maig del 1990 una reflexió encara vigent: "Al poble espanyol se li ha venut la idea de la monarquia una mica com la d'un producte de luxe del qual només en poden gaudir uns quants estats privilegiats. Ja que teniu la sort de tenir-lo, feu el favor de no criticar-lo". I aquí estem. Per l'educació o per la llei●

Mariàngels Alcázar, Ana Vaca de Osma (EFE), Clara Isabel de Bustos (BBC) i Carmen Enríquez (TVE), amb els Reis d'Espanya

— "Una de les característiques d'aquesta feina és la dificultat de trobar fonts d'informació"—